

Universitätsbibliothek Paderborn

Instructio practica ...

De Munere Concionandi, Exhortandi, Catechizandi - Continens non tantùm praecepta ad artem concionandi discendam accomodata, sed etiam Ideas & Conceptus practicos pro Concionibus in Festis B. V. & SS. Dedicacionis, Patrociniij, Novi Anni, Paschatis, Parasceves; item in Primitiis Sacerdotum,

...

Lohner, Tobias

Dilingæ, 1679

Duodecimus Locus. Per Causas, & effectus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-48347](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-48347)

atque abijciunt opera tenebrarum: ut justi; quidam neutrum faciunt ut desperantes.

UNDECIMUS LOCUS.

Per Ratiocinationem.

Ex hoc loco variis etiam modis fit amplificatio; nam primò quandoque à iudicio Auditorum postulato infert Concionator, quod intendit, ut si dicat: Nónne stultus esset, qui propter quamcúnque delectationem sumeret cibum, in quo non dubitaret latere venenum? an non stultus etiam erit peccator, qui propter carnis delectationem committit peccatum, in quo venenum mortis æternæ habet? hoc modo usus est Christus Matth. cap. 22. & 23. in parabolis de Agricolis, qui hæredem occiderunt.

Secundò adhibentur quandoque confutationes, quibus tacitis quæstionibus responderetur, quæ ex verbis prædicatoris oriri possunt, ut si priùs v.g. Concionator dixerit, damnatis supplicium æternum deberi, & postea sic inferat: sed obijciat aliquis, cum peccatum sit temporale, quare pro eo æterna pæna sustinenda est? R. Quia qui per impænitentiam finem sibi in peccatis mortalibus non constituit, voluntatem habuit in æternum peccandi, & ideo justum est, ut, qui in animo suo æternum peccavit, in æternum ipsius Dei iudicio puniatur.

DUODECIMUS LOCUS.

Per causas & effectus.

Ex hoc loco facilè patet, quomodo amplificatio desumenda sit, nempe effectus vel causas rerum explicando ut si Concionator volens explicare præstantiam gratiæ, dicat eam facere Filium Dei adoptivum, Hæredem cæli, Amicum Dei. Item si volens explicare præstantiam nuptiarum quas anima cum Deo velut sponso suo celebrat, laudet eas à fine quem sibi præfixum habent tales nuptiæ, scilicet delectatione & generatione spiritali, mutuo auxilio ex consortio & familiaritate.

Praxis horum locorum.

His de locorum varietatibus suppositis, proderit videre,
Instructio VII. C quo

quomodo in praxi iidem usurpari, & argumenta ex illis erui debeant.

Primò itaque Concionator Evangelium percurrat, quod ante concionem legendum est, vel ad alium fontem ex quo doctrinam haurire cupit, accedat, & ab initio doctrinam aliquam moralem vel plures feligat, quam Auditoribus persuadere cupit.

Secundò doctrinæ sibi propositæ subjectum & prædicatum examinet, & pro utroque vel in libris vel in notatis, vel in propria memoria quærat, quod ad probandum prædicatum de subjecto servire videbitur, idquè in Charta aliqua separata temerè & sine ordine scribat. v.g. volens probare hanc propositionem: *Beatissima Virgo est similis arca Noë*, quærat ab initio, quid in Sacra Scriptura de arca Noë dicatur, invenietquè Genesis 6. dictum: *Fac tibi arcam de lignis lævigatis, & Bitumine linies intrinsecus & extrinsecus*; per quæ verba causa materialis arcæ indicatur; dein iterum dicitur: *sic facies eam: Trecentorum cubitorum erit longitudo; fenestram in arca facies, ostium autem pones in latere deorsum, Canacula & trisega facies in ea*; per quæ verba causa formalis significatur. *Ingredieris arcam tu & Filii, & ex multis animalibus universa carnis, inducam bina in arcum, ut vivant tecum &c.* quæ verba ultrà causam finalem innuunt; *Fecit igitur Noë omnia, quæ præceperat illi Deus*; ex quibus verbis causa efficiens habetur; Post Sacram Scripturam proderit etiam Interpretem aliquem inspicere, & videre, quid de arca hac dicat, invenietquè Chaldaeos & Rabinos, & cum his Sanctum Ambrosium & Augustinum tradere arcam hanc ex lignis cedri, quæ arbor alta, recta, & incorruptibilis est, fuisse confectam; his de arca Noë inventis, simili modo etiam de subjecto propositæ propositionis, scilicet de Beatissima Virgine indaget, quomodo hæc quatuor causæ Beatissimæ Virgini convenient, quomodo & ipsa, ut cedrus exaltata sit & incorrupta, lævigata per mortificationem, *benè munita per gratiam*. Quomodo varia receptacula habeat pro Angelis, Justis, Peccatoribus; quàm longa, lata, profunda, alta sit illius misericordia; quàm meritò à Deo dicatur electa, ut homines cum ipsa vivant; quomodo sit facta à Christo, qui *retius, quàm Noë dicitur requies seu cessatio, invenisse gratiam*

am coram Domino, vir justus atque perfectus, omnia fecisse, quæ mandavit ei Dominus, conservasse genus humanum &c. quæ omnia si per sententias Sacræ Scripturæ, Sanctorum Patrum, & historias confirmet. copiosissimam inveniet materiam se habere pro scopo proposito probando, scilicet Beatissimæ Virginis amorem esse signum prædestinationis.

Tertiò locos Rhetoricos percurrat tanquam fontes proprios argumentorum, qui potissimum præsentì themati copiosiore materiam suppeditant. Eum in finem proderit nosse genera orationum, & qui loci cuivis generi maximè conducant; nam pro genere deliberativo (cujus partes sunt suasio & dissuasio, finis verò, utilitas, & detrimentum, motus ab Oratore quærendus, spes & reformidatio) potissimum serviunt, locus ab auctoritate, comparatione, genere, simili, adjunctis, antecedentibus, & consequentibus, à causis & effectibus. Pro genere exornativo (cujus partes sunt laus & vituperatio, finis honestas & turpitudine, motus delectatio) conducent maximè loci ab auctoritate, conjunctis, comparatione, causis & effectibus, definitione, &c. Pro genere judiciali (cujus partes sunt Accusatio & defensio, finis punitio & impunitas, motus, sæ vitia & clementia) serviunt præ cæteris loci ab auctoritate definitione, genere, contrariis, adjunctis &c. hoc tamen genus rarò adhibetur in concionibus, nisi ubi Hæretici versantur; potissimum est genus deliberativum, imò nulla deberet esse Concio, quæ non aliquid de hoc adjunctum habeat.

Quartò ut ex locis his tantò faciliùs rationes & argumenta cruantur, attendere oportet ad ipsos Auditores & ipsorum modum vivendi bene perspectum habere, ut ex illo colligi possit, quibusnam generibus bonorum moveatur; nam plebei homines utpote servili ingenio præditi bono utili maximè moventur, honestiores honestate & jucunditate flectuntur, unde illis frequenter damna & utilitates, quæ ex vitio & virtute etiam in hac vita oriuntur, proponenda, his verò laus vel dedecus ex vitio vel virtute oriri solita sæpius ob oculos ponenda sunt; atque ut compendio tota hæc doctrina tradatur, omnia argumenta in concionibus usurpari solita, ferè ad hæc pauca revocantur, ad auctoritatem Sacræ Scripturæ & Sanctorum Patrum, similitudinem, comparationem

seu exemplum, adjunctum, effectum & causas, uti consideranti facile patebit.

§. V.

De tertio officio Concionatoris, seu de elocutione.

Sicut, postquam materia pro cibus in sua vasa & ollas distributa, & collecta est, varia à coquo condimenta superadduntur, quibus suavis efficiatur cibus, & gratior manducantibus; ita Concionator quoque post materiam primariam seu argumenta inventa, varia locutionis condimenta præparat, id est, conari debet, ut argumenta, quæ inventa, ita eloquatur, & proponat, ut non modò probet, quod probandum suscepit, sed etiam delectet, & flectat. Porro sicut varia à coquo condimenta pro cibus adhibentur, ita & Concionator quoque vel maximè varietatem hanc observare debet.

Primum autem condimentum est piper & alia aromata: per quæ intelligitur severitas moderata in reprehensione & castigatione vitiorum; hæc enim si debito modo adhibeatur, vel maximè sapidam facit concionem, uti experientia testatur. Cavendum tamen vel maximè est, ne ullam unquam personam in particulari, præcipuè vero Principes, Magistratus Reipublicæ, Prælatos, aut alios Ecclesiasticos vel Religiosos reprehendat, quia non modò nihil utilitatis, sed plurimum potiùs detrimenti ex talibus Concionibus reportatur. Imò ob eandem causam neque tunc facile vitium reprehendendum est, quando pauci tantùm illi subjecti sunt, ita ut ex ipsa reprehensione facile colligi possit, eos duntaxat castigari.

Secundum genus sunt Saccarum vel Embammata seu juscula dulciora: per quæ intelligo mansuetudinem & suavitatem in concione adhibendam; hæc autem in eo consistit, ut Concionator potiùs studeat suos Auditores per amorem, quàm timorem; per laudes potiùs, quàm reprehensiones ad officium suum faciendum adducere, hic enim modus persuadendi, si moderatè adhibeatur, Deo & hominibus gratior & efficacior est, quàm oppositus, uti Deus aliquando B. Magdalenz